

บทที่ 5

สรุป ผลอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่องการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา ของผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. สมมติฐานของการวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผล
6. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบ การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ด้านศีล สมาธิ และปัญญา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้เป็น ผู้นำครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านหนองอ้อ หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำนวน 340 ครัวเรือน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้คัดเลือกจากผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 9 ตำบลมะขาม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ได้คัดเลือกจากประชากรเป้าหมายโดยใช้หลักการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 607-610) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 181 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสอบถามผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการศึกษาจากเอกสารทฤษฎี และแนวคิดตำราต่างๆ ตลอดจนผลงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ สร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดที่กำหนดโดยพิจารณาถึงรายละเอียดให้ครอบคลุม

ทั้งวัตถุประสงค์และลักษณะของการวิจัยในการสร้างเครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 26 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) และเติมข้อความ (Open - ended) จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา ซึ่งข้อคำถามส่วนนี้มีจำนวน 20 ข้อ

การตรวจสอบความเที่ยงตรง โดยนำไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา จำนวน 5 ท่าน เมื่อผ่านการพิจารณาและปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้นำครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านอ่างศิระ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำนวน 30 ตัวอย่าง และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ซึ่งเป็นการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ค (Cronbach) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ 0.9047

ด้านการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา ชั้นศีล ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.8963

ด้านการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา ชั้นสมาธิ ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.8798

ด้านการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา ชั้นปัญญา ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.8894

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ประชุมชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างตามรายชื่อที่สุ่มได้จำนวน 181 ครัวเรือน เพื่อให้ทราบถึงความหมายของข้อคำถามแต่ละข้อ หลังจากนั้นจึงแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างเพื่อตอบแบบสอบถาม แล้วผู้วิจัยเป็นผู้ไปรับแบบสอบถามคืน พร้อมทั้งทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถามทุกชุดในวันเดียวกัน หากแบบสอบถามชุดใดตอบไม่สมบูรณ์ครบถ้วนผู้วิจัยจะให้ผู้ตอบแบบสอบถามชุดดังกล่าวตอบเพิ่มเติมให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม แล้วจึงนำแบบสอบถามทุกชุดไปลงรหัสและบันทึกในคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้วิธีการทางสถิติ ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลในแบบสอบถามส่วนที่ 1

โดยการหาค่าแจกแจงความถี่ และร้อยละ

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาในใบสอบถามส่วนที่ 2 และ ส่วนที่ 3 โดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งมีเกณฑ์วัดระดับตัวแปร โดยพิจารณาจากค่าคะแนนเฉลี่ย

4.3 ทดสอบความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระซึ่งได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา โดยใช้ สถิติเชิงอนุมาน t – test (Independent Samples Test) หรือ F – test และในกรณีที่พบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปร อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จะวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 สถิติพื้นฐาน

5.1.1 ค่าแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

5.1.2 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือคือสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอน บาช (Cronbach 's Coefficient Alpha)

5.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน

5.3.1 ค่า t-test (Independent Simple Test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

5.3.2 ค่า F-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ในกรณีที่ตัวแปรอิสระมีค่ามากกว่า 2 ค่าขึ้นไป

5.3.3 หาค่าความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe') ในกรณีที่หาค่า F-test แล้วพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อ อำเภอ มะขาม จังหวัดจันทบุรี สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา ได้ดังต่อไปนี้

1. ระดับการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อ อำเภอ มะขาม จังหวัดจันทบุรี

จากการศึกษาระดับการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อ อำเภอ มะขาม จังหวัดจันทบุรี โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.77 เมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่า ผู้นำครัวเรือน มีระดับการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับ คะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ชั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา) ค่าเฉลี่ย 4.85 ชั้นสมาธิ (จิตตสิกขา) ค่าเฉลี่ย 4.76 และชั้นศีล (ศีลสิกขา) ค่าเฉลี่ย 4.72

2. เพื่อเปรียบเทียบ การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ด้านศีล สมาธิ และปัญญา

ระดับการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อ พบว่า ผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อ โดยภาพรวมที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ การศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ของครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อเดือน ต่างกัน จะมีการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อ โดยภาพรวมและรายด้านที่มีปัจจัยด้าน เพศ ต่างกัน จะมีการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา ของผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี มีประเด็นสำคัญสมควรนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้นำครัวเรือนใน ชุมชนบ้านหนองอ้อ ที่มี เพศต่างกัน มีการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา โดยรวมและรายด้าน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อ ในอดีตนั้นอาจมีความเชื่อที่ว่า เพศหญิงสามารถปฏิบัติตนตามหลักศีล สมาธิ และปัญญาได้ดีกว่าเพศชาย จึงเห็นได้ว่าผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อ ที่เป็นเพศหญิงสามารถปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาได้ดีกว่าผู้นำที่เป็นเพศชาย ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2540 : 34) ได้อธิบายไว้ว่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์เข้ากับชีวิตประจำวัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองและสังคม ได้แก่ หลักไตรสิกขา ซึ่งได้อธิบายไว้ดังนี้

1. ศีลเป็นการฝึกด้านพฤติกรรม โดยเครื่องมือที่ใช้ฝึกคือ คือ วินัย ซึ่งจะฝึกพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ เรียกว่า ศีลสิกขา

2. สมาธิ เป็นการฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ อันได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ของจิต ทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตา กรุณา ฯลฯ ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความรับผิดชอบ ความมีสติ ฯลฯ และในด้านความสุข เช่น ความสดชื่นผ่อนคลาย ฯลฯ เป็นการพัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต เรียกว่า จิตตสิกขา

3. ปัญญา เป็นการฝึกหัดหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริงตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินัยนัยไตร่ตรอง ตรวจสอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรู้ตรงตามความเป็นจริง หรือรู้เห็นตามที่เป็นจริง จนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวงรู้เท่าทันธรรมชาติของโลกและชีวิต ทำให้จิตใจเป็นอิสระ ปลอดปัญหา ไร้ทุกข์ เข้าถึงอิสรภาพ โดยสมบูรณ์ เรียกว่า ปัญญาสิกขา

สมมติฐานข้อที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้นำครัวเรือนใน ชุมชนบ้านหนองอ้อ ที่มีอายุต่างกัน มีการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา โดยรวมไม่แตกต่างกัน ผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อ ที่มีอายุต่างกันสามารถปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาได้เหมือนกันโดยไม่มีข้อจำกัด เพราะหลักธรรมนั้นสามารถเริ่มประพฤติปฏิบัติได้ตั้งแต่ เป็นเยาวชนหรืออาจจะเกิดขึ้นจากการได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษจึงทำให้ผู้นำครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองอ้อแม้จะมีอายุที่ต่างกัน แต่การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาไม่แตกต่างกัน ซึ่งเปรียบเทียบกับผลการศึกษาของ พนมไพโรไชยวงศ์ (2550 : 12) ได้กล่าวไว้ว่า หลักธรรมนั้นมีคุณลักษณะเด่นเฉพาะตัว เนื่องจากหลักธรรมเป็นความจริง ความดีงาม ความถูกต้อง เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตของคนทุกคนชีวิตที่ขาดธรรมะเสียแล้วย่อมเป็นชีวิตที่ขาดหลักในการดำเนินชีวิตย่อมประสบแต่ความทุกข์ ความเดือดร้อนหาความเป็นปกติสุขได้ยาก ต่างจากผู้ที่มิมีหลักธรรม คือ หลักที่เท็จจริง ทำให้ประพฤติปฏิบัติเข้าถึงความสำเร็จอย่างแท้จริง ให้เกิดผลดีจริงรักษาผู้ประพฤติธรรมมิให้ตกไปสู่ที่ชั่ว ทำให้ ผู้ปฏิบัติเป็นคนดี สิ่งที่ดีแต่ไม่จริง สิ่งที่ดีจริงแต่ไม่ดีและสิ่งที่ดีทั้งไม่ดี และไม่จริงนั้นไม่เรียกว่า หลักธรรม ดังนั้นลักษณะสำคัญของหลักธรรมต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 5 ประการ คือ

1. ความดี
2. ความจริง
3. ความถูกต้อง
4. ให้พลังในการกระทำต่าง ๆ และนำทางในการดำเนินชีวิตของคน
5. เป็นแกนนำ และเป้าหมายร่วมแห่งของภารกิจทั้งหมดของคน ๆ นั้น

สมมติฐานข้อที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้นำครัวเรือนใน ชุมชนบ้านหนองอ้อ ที่มีการศึกษาต่างกัน มีการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน แสดงว่า ผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อแม้บางคนจะมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาก็ไม่ได้แสดงว่ามีการปฏิบัติตนตามหลักธรรมได้ด้อยกว่า คนที่มีการศึกษาในระดับมัธยม หรือคนบางคนมีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ก็สามารถปฏิบัติตนตามหลักธรรมหลักธรรมได้เหมือนกัน ซึ่งเปรียบเทียบกับผลการศึกษาของเขาวนาค สุวักขณ์ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการความเครียดพบว่า ด้านศิลปและปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านสมาธิอยู่ในระดับสูง นักเรียนวัยรุ่นหญิงมีการจัดการความเครียดที่สอดคล้องกับหลักไตรสิกขาทางพุทธศาสนา อยู่ในระดับสูง นักเรียนวัยรุ่นชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมัธยมต้นและนักเรียนมัธยมปลายมีการจัดการความเครียดที่สอดคล้องกับหลักไตรสิกขาทางพุทธศาสนาไม่แตกต่างกัน และปัจจัยที่นักเรียนวัยรุ่นจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 93.3 คิดว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการความเครียดที่สอดคล้องกับหลักไตรสิกขาทางพุทธศาสนา คือ แม่ รองลงมา ร้อยละ 90.1 คือ

ครู อาจารย์ ผลการศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าพยาบาลควรส่งเสริมให้วัยรุ่นจัดการความเครียดที่สอดคล้องกับหลักไตรสิกขาทางพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันในระดับที่ดีขึ้น โดยเฉพาะควรวางแผนเสริมสร้างศักยภาพของครอบครัว และครู อาจารย์ให้สามารถนำหลักไตรสิกขาในพุทธศาสนาไปใช้ในการอบรมดูแลเด็กตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อเป็นผลดีต่อสุขภาพจิตของเยาวชนในอนาคต

สมมติฐานข้อที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้นำครัวเรือนใน ชุมชนบ้านหนองอ้อ ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน แสดงว่า ผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อ ถึงแม้ว่าหลายคนจะมีสถานภาพ โสด แต่ไม่ได้แสดงว่าเป็นบุคคลที่ปฏิบัติตามหลักได้ดีกว่าคนที่มีการสมรสแล้ว เมื่อสมรสถึงจะมีการหย่าร้าง แยกทางกันสิ่งเหล่านี้ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติตามหลักธรรม ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของวิเชียร หล่อฉัตรนพคุณ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาตนเองของพนักงานธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สังกัดสำนักงานใหญ่ กลุ่มตัวอย่างคือพนักงานธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด(มหาชน) สังกัดสำนักงานใหญ่ พบว่า พนักงานมีระดับการพัฒนาตนเองอยู่ในระดับกลาง โดยปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ สถานภาพสมรส ระยะเวลาในการทำงานตำแหน่งงาน และอายุงาน ไม่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาตนเอง แต่ระดับการศึกษาของพนักงานมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาตนเอง ส่วนปัจจัยด้านงานในเรื่องบรรยากาศ องค์การ ความผูกพันต่อองค์การ การประเมินผลการปฏิบัติงาน และระบบ SCB Intranet มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาตนเอง

สมมติฐานข้อที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้นำครัวเรือนใน ชุมชนบ้านหนองอ้อ ที่มีอาชีพต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาโดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน แสดงว่า ผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อประกอบอาชีพในการใช้แรงงาน ค้าขาย ทำธุรกิจ รับราชการหรือทำรัฐวิสาหกิจอาชีพเหล่านี้ก็ไม่ได้ทำให้การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขามีปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ยุค ศรีอริยะ (2542 : 11) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับชีวิต ในมุมมองที่สัมพันธ์กับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาว่า ธรรมชาติมีความเป็นอนัตตา ทุกหน่วยชีวิต คือองค์ประกอบเท่านั้น หาใช่ตัวตนที่แท้จริงไม่) เป็นทุกขัง (เพราะทุกหน่วยชีวิตตกอยู่ภายใต้การถูกระงับจากองค์ประกอบรอบตัว และเป็นอนิจจัง เพราะแปรเปลี่ยนสู่สภาพตรงข้ามตลอดเวลา และพลิกผันหรือวิวัฒนาการไปไม่สิ้นสุด ในโลกแห่งธรรมชาตินี้ เราพบว่าทุกองค์ประกอบล้วนแต่มีคุณค่าในตัวเองทั้งสิ้น จนกล่าวได้ว่า ไม่มีอะไรมีค่าสูงสุดหรือเป็นความจริงแท้สูงสุด

สมมติฐานข้อที่ 6 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าผู้นำครัวเรือนใน ชุมชนบ้านหนองอ้อ ที่มีรายได้ของครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ไม่แตกต่างกัน

แสดงว่า ผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อแม้จะมีรายได้ต่างกันหรือค่าครองชีพที่ใช้จ่ายต่างกัน ก็ไม่ได้ทำให้การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อมีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องผลการศึกษาของพระมหาชนเนศร์ รามางกูร (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่องการประยุกต์ใช้และการยึดมั่นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการดำเนินชีวิตของคน ในชุมชนภูเวียง จังหวัดขอนแก่น พบว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องดำเนินชีวิต และสามารถนำหลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหลักพระธรรมที่รวบรวม คำสั่ง คำสอน ทั้งหมดของพระพุทธศาสนา เป็นหัวใจของศาสนามาเป็นเครื่องดำเนินชีวิต โดยได้ใช้หลักอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นข้อปฏิบัติ ฝึกฝน อบรมตนเองให้มีไตรสิกขา คือ สีล เว้นชั่ว สมภาชิ ทำความดีให้ถึงพร้อม ปัญญา ชำระจิตใจให้ผ่องใส ทำให้ชีวิตมีความสุข ความสงบ มีความมั่นคงทั้งทางด้านร่างกาย และ จิตใจการประยุกต์ใช้และการยึดมั่นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนภูเวียง ได้มีการนำหลักไตรสิกขา ไปใช้ในวิถีชีวิตคนในชุมชน การพัฒนากาย วาจา และใจของตนให้ยึดมั่นในคุณธรรม แต่ขาดการเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาอย่างลึกซึ้ง และการพัฒนาศักยภาพ ด้านการประกอบอาชีพอย่างเป็นระบบการสร้างเสริมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อันนำไปสู่ความมั่นคงของคนในชุมชนนั้น พบว่าผู้นำในชุมชนมีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมหลักธรรม ทั้งในรูปการอบรมสั่งสอน จัดโครงการ กิจกรรมด้านศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม การสร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเป็นแหล่งการเรียนรู้ประจำท้องถิ่นให้กับเด็กนักเรียน เยาวชน และชาวบ้านทั่วไป และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศรีนวล ศรีจินดาภรณ์ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องความหลุดพ้นตามทัศนะพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทและนิกายเซ็น แม้เถรวาทและเซ็นจะเป็นพระพุทธศาสนาที่ต่างนิกายกันก็ตาม แต่ทั้ง 2 นิกาย ก็มีความเชื่อว่าความหลุดพ้นเป็นจุดหมายสูงสุด เพราะชีวิตเป็นสภาพที่มากไปด้วยความทุกข์ การแก้ปัญหาคือให้พ้นจากทุกข์จึงเป็นสิ่งสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด เกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความหลุดพ้นนั้น เช่นมีหลักปฏิบัติแห่งศีล สมาธิ ปัญญา หรือระบบมัชฌิมาปฏิปทาเช่นเดียวกับเถรวาท แต่วิธีการต่างกัน คือ เซ็นนิยมการปฏิบัติแบบฉับพลันมากกว่าที่จะเป็นไปโดยลำดับ เช่นมีวิธีการขบโกอาณ ซึ่งเถรวาทไม่มี ฝ่ายเถรวาทมีวิธีการพิจารณาว่าร่างกายเป็นของอสุภะ ซึ่งฝ่ายเซ็น ไม่มี ความแตกต่างเหล่านี้ก็กล่าวได้ว่าเป็น รายละเอียดปลีกย่อยที่ไม่ขัดแย้งกับหลักการใหญ่ วิธีการที่ต่างกันล้วนมุ่งหมายให้บุคคลใคร่ครวญถึงสภาวะธรรมอย่างเดียวกันเป็นไปเพื่อการไถ่ถอนอดีต เพื่อคลายกำหนด เพื่อความว่างผลในบั้นปลายคือ การตรัสรู้และหลุดพ้นจากทุกข์เช่นเดียวกัน ผู้ที่บรรลุถึงความหลุดพ้นขั้นสมบูรณ์สูงสุดทั้งของเถรวาทและเซ็น ย่อมเป็นผู้ที่มีจิตใจเยือกเย็น มั่นคง และสงบสุขเป็นนิมิตใจเป็นอิสระจากเครื่องร้อยรัด และมองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอย่างเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของผู้นำครัวเรือนบ้านหนองอ้อ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรีดังต่อไปนี้

1. ควรศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นวิธีการที่จะเอื้ออำนวยให้ประชาชนทั่วไปสามารถเกิดการเรียนรู้ได้โดยโยนิโสมนสิการของตนเอง และเป็นวิธีการที่จะทำให้มนุษย์สามารถค้นหาศักยภาพของตน ซึ่งซ่อนเร้นอยู่ได้พบเพื่อพัฒนาให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้องได้อย่างเต็มที่ อันจะเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมต่อไป จึงควรจะได้มีการส่งเสริมในระดับของผู้นำชุมชนหลายๆ ฝ่าย เพื่อกำหนดค้ำประกันไปใช้อย่างจริงจังในชีวิตประจำวันของไทยต่อไป
2. ควรนำผลการศึกษาวិจัยไปใช้ในระบบการปกครองระดับต่างๆ ในฐานะที่เป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสำหรับพุทธศาสนิกชน